

О‘ZBEKISTON RESPUBLIKASDA KASBGA YO‘NALTIRISH ISHLARINING TIZIMI VA BOSQICHLARI

Saidg‘oziyeva Dilafuz

O‘zbekiston tuman 2-son kasb-hunar maktabi

Maxsus fan o‘qituvchisi

KIRISH

Amaliy va ijtimoiy sheriklik tomonlari sifatida, fan va ishlab chiqarishning ishtiroki bilan kasb-hunar ta‘limi hamda kadrlar tayyorlashni rivojlantirish strategiyasining asosiy yo‘nalishlari kadrlar tayyorlash milliy dasturida belgilangan.

Biroq, kasb-hunar ta‘limiga ijtimoiy sheriklarni jalb qilishning real mexanizmi hali ishlab chiqilmagan. Ish beruvchilar bilan hunar ta‘limi tizimi boshqaruv organlari o‘rtasidagi o‘zaro munosabat davlat darajasida qonun yo‘li bilan mustahkamlangan.

ASOSIY QISM

Tadbirkorlar, ayniqsa kichik korxonalar avvalo bozorda o‘zlarining tovarlarini raqobatbardoshligini oshirishga intilmoqdalar. Ular kadrlar tayyorlashda ishtirok etishdan manfaatdor emaslar, sababi ular asosan davlat ta‘lim tizimidan tayyor xodimlarni oladilar. Bundan tashqari ko‘pchilik korxonalar o‘zlarining xodimlarini tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun etarli mablag‘ga ega emaslar. To‘lov asosida, ya‘ni buyurtmachi kadrlar tayyorlashga to‘la yoki qisman pul to‘lashi ko‘zda tutiladigan shartnomalar tuzish hali keng tarqalmagan. Shunday qilib, ishlab chiqaruvchilarni kadrlar tayyorlash ishiga jalb qilishni sekinlatadigan sabablardan biri, bu masala bo‘yicha me‘yoriy-qonuniy bazaning mavjud emasligi hisoblanadi. Kadrlar tayyorlashga mablag‘ sarflaydigan korxonalar uchun soliq to‘lashdagi mavjud imtiyozlar kam samaralidir.

Kadrlar tayyorlashning tashkiliy jihatdan ta‘minlanishi quyidagi asosiy yo‘nalishlarni qamrab oladi: - me‘yoriy-qonuniy; - moddiy-texnik; - o‘quv-metodik; - kadrlar. Me‘yoriy-qonuniy ta‘minlash kasb-hunar ta‘limi faoliyat ko‘rsatishining asosiy negizi hisoblanadi. Islohot davrida bu yo‘nalish hammasidan ko‘ra ko‘proq qayta ko‘rib chiqishga va o‘zgartirishlarga duchor bo‘lgan. SHu bilan birga, davr talabiga mos keladigan, muvaffaqiyatli qonunlar islohotlari nisbatan bazalar va muvaffaqiyatli amalga oshirishga imkon beradi. O‘zbekistonda kasb-hunar ta‘limini tashkil etishning tartibga soluvchi asosiy qonuniy hujjatlar ishlab chiqilgan.

O‘zbekiston Respublikasida kasbga yo‘naltirish ishlarining tizimi va bosqichlariga xos qo‘shimcha ma‘lumotlar bilan boyitib, chuqurlashtirib va kengaytirilgan holatda, —Kasbiy yo‘naltirishda mehnat resurslarini ishlatish ta‘sirini kengaytirish omillarini ilmiy-pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi nuqtai nazaridan batafsil yoritishlari kerak. Keyin 8-9 sinflarga taaluqli materiallarda ta‘riflangan mehnat resurslarini ishlatish

texnologiyasi hamda ularni kasbiy yoʻnaltirishdagi taʼsirini kuchaytirish holatlarini tahliliy izohlash maqsadga muvofiqdir. Pedagogik mahoratni kasbga yoʻnaltirish ishlariga tadbiiq qilishni ishlab chiqishlari lozim.

Tabiat va jamiyat hodisalari, ishlab chiqarish jarayonlari koʻpincha shu qadar murakkabki, ularni bir ilm-fan doirasida tavsiflash mumkin emas. Maktabda oʻrganilayotgan koʻpgina fakt va qonunlar oʻzaro bogʻliq holda aniq roʻyobga chiqarilgan taqdirdagina oʻzlashtirishi mumkin. Misol uchun kasbga yoʻnaltirish masalasini olib koʻraylik.

Muammoning muhimligi, yoshlarni kasbga yoʻnaltirishga oid bir qancha amaliy masalalarni shoshilinch ravishda hal qilishning zarurligi hozirgi vaqtda koʻplab mutaxassislar: pedagoglar, psixologlar, vrachlar, iqtisodchilar, sotsiologlar va gʻoyat xilma-xil sohalarida ishlovchi amaliyotchi xodimlarning eʼtiborini oʻziga jalb etdi.

Bu borada koʻplab mutaxassislarning ishtirok etishi va ish olib borishi muammoni toʻgʻri va kompleks tarzda hal etish uchun zamin va sharoitlar yaratib beradi, albatta. SHu bilan birga bu mutaxassislarning har biri toʻla aniq maʼlumot olgan, muayyan ish tajribasiga ega xodimlardir.

Shu boisdan ular kasbga yoʻnaltirish sohasidagi oʻz faoliyatida oʻzlariga maʼlum boʻlgan metodlarga, muammoga yondashuv usullariga hamda idrok qilish uslubi va shu kabilarga tayanadilar. Bu esa baʼzan ularda tushunchalarning ayrim atamalaridan foydalanishda ziddiyatlar tugʻdiribgina qolmay, kasbga yoʻnaltirish maqsad va vazifalarining qoʻyilishida bir qancha amaliy masalalarini tushunib olishda bu borada yakdillikning buzilishiga ham olib kelmoqda.

Shu sababdan ham kasbga yoʻnaltirishga oid bilimlar mazmunining yagona tizimini hamda kasbga yoʻnaltirish metodologiyasini ishlab chiqish kasbga yoʻnaltirish sohasida bundan buyon muvaffaqiyatli ish olib borishning muhim shartidir.

Maktab oʻquvchilarini kasbga yoʻnaltirish muammosiga oid eʼlon qilingan asarlarning tanqidiy tahlili va ommaviy maktablar tajribasini umumlashtirish asosida oʻquvchilarning eʼtiborini yosh avlodga mehnat tarbiyasi berish va ularni kasbga yoʻnaltirishga doir etarli darajada yaxshi ishlab chiqilmagan bir qancha muammolarga alohida qaratish lozim. Jumladan, mintaqa sharoitlarini, milliy anʼanalarini hisobga olib oʻquvchilarni kasblarga uchun taʼlim muassasining kasbga yoʻnaltirish boʻyicha kompleks tadbirlarini ishlab chiqish, kasbga yoʻnaltirish vazifalarini amalga oshirish bilan oʻquvchilarning umummehnat va kasbiy tayyorgarligi oʻrtasida uzviy aloqadorlikni taʼminlash alohida dolzarflik kasb etadi .

Respublikamizda etarli darajada nazariy va amaliy jihatdan ishlab chiqilmagan bu kabi muammolarni hal qilishda mamlakatimiz mintaqa xususiyatlarini, milliy anʼanalarini va tarixiy tajribasini hisobga olish lozim boʻladi. Ikkinchi tomondan esa fan-texnika taraqqiyotining hozirgi talabalari asosida maktab yoshlariga mehnat tarbiyasi berish va ularni ishchi kasblarini egallashga yoʻnaltirish shakl va metodlarini

takomillashtirishning yangi yo‘llarini qidirishga to‘g‘ri keladi. Kasbga yo‘naltirish ishida iqtisodiy muammolar muhim o‘rin tutadi. Bular orasida xalq xo‘jaligini rivojlantirish va kad muammolari alohida ahamiyat kasb etadi. Bu masalalarni kasbga yo‘naltirish jihatlari bilan o‘zaro bog‘liq tarzda talabalarning mustaqil mashg‘ulotlarida ko‘rib chiqishi tavsiya etiladi.

XULOSA VA NATIJALAR

Hozirgi fan-texnika va ijtimoiy taraqqiyot sharoitida yosh avlodni jamiyat barpo etishda faol qatnashishga tayyorlashi lozim bo‘lgan maktabning roli har qachongidan ko‘ra o‘sdi. SHu munosabat bilan o‘quvchilarga ilm-fan asoslarining mustahkam bilimlarini singdirish, ularda yuksak onglilikni tarbiyalash, umuminsoniy axloqiylikni shakllantirish, yosh avlodni turmushga va mehnatga, ijtimoiy zarur kasblarni ongli ravishda tanlashga tayyorlash ta‘lim va tarbiyaning hamma bosqichlarida hozirgi maktabning vazifalaridir.

Adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикасида ўқувчи-ёшларни касб-хунарга йўналтириш тизимини ривожлантириш концепцияси. «Мактаб ва ҳаёт» журнаliga илова. 13 (021) – нашр. –Тошкент, 2002.
2. О‘zbekiston Respublikasida o‘quvchi-yoshlarni kasb-hunarga yo‘naltirish tizimini rivojlantirish kontseptsiyasi. –Toshkent: O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish va psixologik-pedagogik Respublika tashxis markazi. 2002. 12 b.
3. Boltaboev S.A. Tolipov O‘.Q. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari kasbga yo‘naltirish o‘quv-metodika kabineti faoliyatini tashkil qilish bo‘yicha metodik tavsiyanoma. – Tashkent: TDPU, 2000. 36 b.
4. Davletov K.D. va b. O‘quvchi yoshlarni ishga va ishlab chiqarishga tayyorlash. -T.: O‘qituvchi, 1984. 167 b.